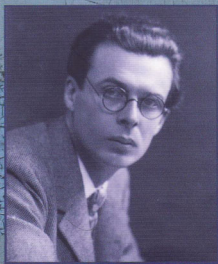

ALDOUS
HUXLEY

PREKRÁSNÝ
NOVÝ SVET

VYDAVATEĽSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

ALDOUS HUXLEY: BRAVE NEW WORLD

Chatto and Windus, London 1967

Copyright © 1932, 1946 by Aldous Huxley

All rights reserved

Translation © Marián Gazdík 2015

Cover design © Ľubica Končeková 2015

Slovak edition © Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov,

spol. s r. o. Bratislava

e-mail: vsss@stonline.sk

www.vsss.sk

Realizované vďaka štipendiu Literárneho fondu

S FINANČNOU PODPOROU
MINISTERSTVA KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

s finančnou podporou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky

VYDAVATELSTVO SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV, spol. s r. o.

Aldous Huxley: Prekrásny nový svet

Z anglického originálu Aldous Huxley: Brave New World

preložil Marián Gazdík

Motto knihy preložila z francúzštiny Monika Petrášová

Zodpovedná redaktorka Oľga Kudláčová

Návrh a realizácia obálky a sadzba Ľubica Končeková

Tlač PM Turany

Prvé vydanie v preklade Mariána Gazdíka

Printed in Slovakia

ISBN 978-80-8061-864-3

ALDOUS HUXLEY

PREKRÁSNY
NOVÝ SVET

ALDOUS HUXLEY

**PREKRÁSNY
NOVÝ SVET**

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

Les utopies apparaissent comme bien plus réalisables qu'on ne le croyait autrefois. Et nous nous trouvons actuellement devant une question bien autrement angoissante: Comment éviter leur réalisation définitive? ... Les utopies sont réalisables. La vie marche vers les utopies. Et peut-être un siècle nouveau commence-t-il, un siècle où les intellectuels et la classe cultivée rêveront aux moyens d'éviter les utopies et de retourner à une société non utopique, moins „parfaite“ et plus libre.

NICOLAS BERDIAEFF

Utópia sa javia omnoho uskutočiteľnejšie než sme si voľakedy mysleli. A my sme dnes postavení pred novú, skľučujúcu otázku: ako sa vyhnúť ich definitívnemu uskutočneniu?... Utópia sú uskutočniteľné. Život smeruje k utópiám. A možno sa práve rodí nové storočie, storočie, v ktorom intelektuáli a vzdelané vrstvy budú snívať o prostriedkoch, ktoré by im pomohli vyhnúť sa utópiám a vrátiť k spoločnosti bez nich, menej „dokonalejšej“, no slobodnejšej.

NIKOLAJ BERĐAJEV

Predslav

Mať neustále výčitky svedomia, ako sa zhodli všetci moralisti, je ten najnepríjemnejší pocit. Ak ste sa správali zle, napravte škodu a prikážte sebe samému, aby ste sa v budúcnosti správali lepšie. V nijakom prípade sa neumárajte svojimi previneniami. Prevaľovanie sa v bahne nie je najlepším spôsobom, ako sa očistiť.

Aj umenie má svoju morálku a mnohé z pravidiel tejto morálky sú rovnaké ako normy obyčajnej etiky, alebo aspoň analogické s nimi. Napríklad výčitky svedomia sú vo vzťahu k nášmu zlému umeniu rovnako nežiaduce ako vo vzťahu k nášmu zlému správaniu. Zlo by sa malo odhaliť, treba ho priznať, a ak je to možné, v budúcnosti sa mu vyhnúť. Podrobne skúmať nedostatky literárneho diela pred dvadsiatich rokov, pokúsiť sa záplatami vylepšiť jeho chyby do dokonalosti, akú nedosiahlo pri svojom prvom uvedení, stráviť stredný vek snahou opraviť umelecké hriechy, ktoré spáchala a človeku odkázala tá osoba, ktorou sme boli v mladosti – toto všetko je zaiste márne a zbytočné. A preto tento nový *Prekrásny nový svet* je rovnaký ako ten starý. Jeho nedostatky ako umeleckého diela sú značné, ale aby som ich napravil, musel by som celú knihu prepísať – a pri tomto prepisovaní by som sa, ako staršia a už iná osoba, pravdepodobne zbavil nielenže niektorých kazov tohto príbehu, ale aj

takých kvalít, ktoré pôvodne obsahoval. A tak, keďže sa bránim tomu, aby som sa umáral umeleckými výčitkami, uprednostňujem možnosť nechať zároveň to dobré aj zlé na pokoji a premýšľať o niečom inom.

Napriek tomu sa mi zdá, že by bolo správne aspoň sa zmieniť o tej najväčšej nasledovnej chybe v príbehu. Divochovi ponúknem len dve alternatívy, šialený život v Utópii, alebo život primitíva v indiánskej dedine, život v niektorých ohľadoch oveľa ľudskejší, ale v iných sotva menej čudný a abnormálny. V čase, keď vznikla táto kniha, som považoval za zábavnú myšlienku, že ľudské bytosti majú slobodnú vôľu vybrať si medzi šialenstvom na jednej strane a nepríčetnosťou na druhej, a vnímal som ju ako celkom možnú. Avšak pre dramatický účinok môže Divoch rozprávať racionálnejšie, než by mu umožnila jeho výchova medzi vyznávačmi náboženstva, ktoré je zmesou kultu plodnosti a fanatickej horlivosti rádu kajúcnikov. Dokonca ani jeho znalosť Shakespeara by v skutočnosti také prejavy nevysvetlila. A na konci, samozrejme, musí uniknúť pred zdravým rozumom, jeho vrodená kajúcnosť a sebabičovanie si presadia svoju moc a on skončí maniakálnym sebatrýznením a zúfalou samovraždou. „A odvtedy umierali úboho“ – do veľkej miery na radosť pobaveného skeptického estéta, ktorý bol autorom tejto bájky.

Dnes necítim nijakú potrebu dokazovať, že zdravý rozum je nemožný. Naopak, hoci ostávam presvedčený rovnako ako v minulosti, že zdravý rozum je zriedkavý, čo je smutné, som presvedčený, že sa dá dosiahnuť, a rád by som ho videl o niečo častejšie. Aj preto, že som to napísal v niektorých svojich posledných knihách, a pre-

dovšetkým preto, lebo som zostavil antológiu toho, čo ľudia so zdravým rozumom o ňom hovoria, a o spôsoboch, ako sa dá dosiahnuť. Akýsi popredný akademik mi povedal, že som príkladom smutného symptómu zlyhania intelektuálnej triedy v čase krízy. Má to zrejme naznačovať, že tento profesor a jeho kolegovia sú najjagavejšími symptómami úspechu. Dobrodinci ľudstva si zaslúžia náležitú úctu a pamiatku. Vybudujme spolu panteón pre profesorov. Mali by ho umiestniť v ruinách jedného z vypitvaných miest v Európe alebo v Japonsku a nad vchod do kostnice by som napísal písmenami vysokými jeden a tri štvrté metra jednoducho: ZASVÄTENÉ PAMIATKE UČITEĽOV SVETA. SI MOMENTUM REQUIRIS CIRCUMSPICE. AK HĽADÁŠ JEHO PAMÄTNÍK, ROZHLIADNI SA OKOLO SEBA.

Ale aby som sa vrátil do budúcnosti... Keby som mal teraz túto knihu prepísať, navrhol by som Divochovi tretiu alternatívu. Medzi utopickými a primitívnymi rohmi jeho dilemy by ležala možnosť jeho zdravého rozumu – možnosť už aj tak uskutočnená, do istej miery, v spoločenstve vyhnancov a utečencov z Prekrásneho nového sveta, žijúcich v rámci hraníc rezervácie. V tejto komunite by sa ekonomika riadila zásadami amerického ekonóma Henryho Georgea, politika by bola krotkinovská a družstevná. Veda a technika by sa podobne ako neďeľa využívali, ako keby vznikli pre človeka, a nie (ako v súčasnosti a ešte viac v Prekrásnom novom svete) ako keby by sa im mal človek prispôbiť a nechať sa nimi zotročiť. Náboženstvo by bolo vedomým a inteli-

gentným hľadáním konečného zmyslu človeka, jednotiaceho poznania imanentného taa alebo logu, transcendentného božstva alebo brahmana. A prevažujúcou filozofiou života by bol akýsi vyšší utilitarizmus, v ktorom bude princíp najväčšieho šťastia vedľajší popri princípe konečného zmyslu – prvou otázkou, ktorú si treba pri každej náhodnej udalosti v živote položiť a zodpovedať, je: „Ako táto myšlienka alebo akcia prispeje, alebo bude prekážať úspechu konečného zmyslu človeka, ktorý som dosiahol ja a obrovské množstvo iných jednotlivcov?“

Divoch vychovaný medzi primitívmi (v tejto hypotetickej novej verzii knihy) by sa nedostal do Utópie, kým by nemal možnosť na vlastnej koži sa poučiť o povahe spoločnosti zloženej z dobrovoľne spolupracujúcich jedincov zasvätených hľadaniu zdravého rozumu. Takto zmenený *Prekrásny nový svet* by obsahoval umeleckú a (ak je dovolené používať také široké slovo v spojení s prózou) filozofickú úplnosť, ktorá mu v jeho súčasnej podobe evidentne chýba.

Avšak *Prekrásny nový svet* je kniha o budúcnosti, a nech sú už jej umelecké a filozofické kvality akékoľvek, kniha o budúcnosti nás môže zaujímať len vtedy, ak jej predpovede naznačujú, že by sa pravdepodobne mohli splniť. Ako pravdepodobné vyzerajú jeho prognózy z nášho súčasného miesta, o pätnásť rokov ďalej po naklonenej rovine modernej histórie? Čo sa stalo medzi tým v tomto strastiplnom období, čo by potvrdilo, alebo vyvrátilo odhady do budúcnosti z roku 1931?

Jednu obrovskú a zjavnú chybu predvídania okamžite vidno. *Prekrásny nový svet* neobsahuje nijakú zmienku o nukleárnom štiepení. To, že ju neobsahuje, je vlastne

dost čudné, lebo možnosti atómovej energie boli populárnou témou rozhovorov celé roky ešte pred vznikom tejto knihy. Môj starý priateľ Robert Nichols dokonca o tomto odbore napísal úspešnú hru, spomínam si, že som to nezáväzne spomenul v jednom z románov vydaných koncom dvadsiatych rokov. Takže, ako vravím, vyzerá to veľmi čudné, že rakety a vrtulníky siedmeho storočia letopočtu Nášho Forda nepoháňajú rozpadávajúce sa jadrá atómu. Toto prehliadnutie sa možno nedá ospravedlniť, ale aspoň ho možno ľahko vysvetliť. Námetom *Prekrásneho nového sveta* nie je vedecký pokrok ako taký, je to pokrok vedy do tej miery, do akej ovplyvňuje ľudských jedincov. Triumfy fyziky, chémie a strojárstva sa automaticky považujú za samozrejmé. Jediné v knihe konkrétne opísané výdobytky vedy sú tie, ktoré sa týkajú aplikovania výsledkov výskumu v biológii, fyziológii a psychológii na ľudskú bytosť. Len vďaka prostriedkom vied o živote možno kvalitu života radikálne zmeniť. Vedy o hmote možno použiť takým spôsobom, že zničia život alebo sa vďaka nim stane život nemožne zložitý a nepríjemný, ale pokiaľ sa nevyužijú ako nástroj biológov a psychológov, nemôžu spraviť nič, aby zmenili prirodzené formy a prejavy samotného života. Uvoľnenie atómovej energie predstavuje veľkú revolúciu v ľudskej histórii, ale nie (pokiaľ sa nerozostrieme na márne kúsky a neurobíme tak bodku za dejinami) záverečnú a najvýznamnejšiu revolúciu.

Táto naozaj revolučná revolúcia sa má dosiahnuť nie vo vonkajšom svete, ale v dušiach a telách ľudských bytostí. Keďže markíz de Sade žil v revolučnom období, veľmi prirodzene využil túto teóriu revolúcií, aby si racio-

nalizoval svoj zvláštny druh nepričtetnosti. Robespierre dosiahol ten najpovrchnejší druh revolúcie, politickú. Keď ideme o niečo hlbšie, Babeuf sa pokúsil o ekonomickú revolúciu. Sade sa považoval za apoštola naozaj revolučnej revolúcie, presahujúcej len politiku a ekonomiku – revolúcie jednotlivých mužov, žien a detí, ktorých telá sa odvtedy mali stať spoločným sexuálnym majetkom všetkých a ktorých mysle sa mali zbaviť všetkých prvkov prirodzenej slušnosti, všetkých ťažko nadobudnutých obmedzení tradičnej civilizácie. Samozrejme, medzi sadizmom a naozaj revolučnou revolúciou nie je nijaké potrebné alebo nevyhnutné spojenie. Sade bol šíalenec a viac-menej vedomým cieľom jeho revolúcie bol všeobecný chaos a deštrukcia. Ľudia, ktorí vládnu v *Prekrásnom novom svete*, možno nie sú normálni (ak sa to tak dá povedať v absolútnom zmysle tohto slova), ale nie sú to pomätenci a ich cieľom nie je anarchia, ale sociálna stabilita. Na to, aby dosiahli túto stabilitu, uskutočňujú vedeckými prostriedkami konečnú osobnú a naozaj revolučnú revolúciu.

Ale medzitým sme sa ocitli v prvej etape toho, čo je možno konečná revolúcia. V ďalšej etape sa možno začne atómová vojna, v takom prípade sa nemusíme trápiť s predpovedami do budúcnosti. Ale možno si predstaviť, že budeme mať dosť rozumu, ak aj nie úplne prestať bojovať, tak sa aspoň správať racionálne, ako sa správali naši predkovia z osemnásteho storočia. Nepredstaviteľné hrôzy tridsaťročnej vojny v skutočnosti ľuďom ušetrili istú lekciu a po dobu dlhšiu ako sto rokov politici a generáli Európy vedome odolávali pokušeniu použiť svoje vojenské zdroje až po hranice deštruktívnosti, ale-

bo (vo väčšine konfliktov), aby bojovali dovtedy, kým nebude nepriateľ úplne zničený. Samozrejme, boli to agresori, chamtiví dosiahnuť zisk a slávu, ale boli to tiež konzervatívci, rozhodnutí udržať si svoj svet nedotknutý, čo bolo ich neustálym záujmom. Za posledných tridsať rokov neexistovali nijakí konzervatívci, našli sa len nacionalistickí radikáli sprava a zľava. Posledný konzervatívny štátnik bol piaty markíz z Landsdownu, a keď v liste novinám Times navrhol, aby sa prvá svetová vojna zakončila kompromisom, tak ako sa skončila väčšina vojen v osemnástom storočí, šéfredaktor tohto kedysi konzervatívneho denníka ho odmietol uverejniť. Nacionalistickí radikáli ostali uspokojení s dôsledkami, aké všetci poznáme – boľševizmus, fašizmus, inflácia, hospodárska kríza, Hitler, druhá svetová vojna, zničenie Európy a celosvetový hladomor.

Keď teda vezmeme do úvahy, že sa dokážeme poučiť z Hirošimy rovnako, ako sa naši predkovia poučili z Magdeburgskej masakry v priebehu tridsaťročnej vojny, môžeme sa tešiť na obdobie ani nie mieru, ale obmedzenej a len čiastočne ničivej vojny. Dá sa predpokladať, že počas tohto obdobia sa nukleárna energia zapriahne na priemyselné účely. Je preto zjavné, že výsledkom bude séria ekonomických a spoločenských zmien nebyvateľých svojou rýchlosťou a úplnosťou. Všetky existujúce modely ľudského života sa narušia a nové sa budú musieť improvizovane prispôsobiť nehumánnej skutočnosti atómovej sily. Nukleárny vedec, Prokrastos v moderných šatách, pripraví lôžko, na ktorom musí ležať ľudstvo, a ak sa ľudstvo nebude hodiť – nuž, jednoducho bude mať smolu. Niečo sa bude musieť natiahnuť a tro-

chu amputovať – budú to rovnaké natáhovania a amputácie, aké sa odohrávajú, odkedy sa aplikovaná veda naozaj rozbehla, ibaže tentoraz budú oveľa drastickejšie ako v minulosti. Tieto operácie, ktoré budú mať ďaleko od bezbolestných, budú riadiť vysoko centralizované totalitné vlády. A to je nevyhnutné: lebo bezprostredná budúcnosť bude pravdepodobne pripomínať bezprostrednú minulosť, a v bezprostrednej minulosti rýchle technologické zmeny, odohrávajúce sa v spoločnosti masovej produkcie a v populácii prevažne bez majetku, väčšinou vytvárali ekonomický a spoločenský zmätok. Aby sa zvládali nepokoje, štátna moc sa centralizovala a vládna kontrola sa zvýšila. Je pravdepodobné, že všetky svetové vlády sa stanú viac alebo menej úplne totalitnými ešte predtým, ako sa skrotí atómová energia. To, že budú počas krotenia atómovej energie a po ňom totalitné, sa zdá takmer isté. Len ľudové hnutie v obrovskom meradle a sebestačnosť dokážu zastaviť súčasnú tendenciu smerom k upevňovaniu štátnej moci. V súčasnosti sa neukazuje nijaká známka toho, že sa také hnutie vyskytne.

Samozrejme, toto nie je nijaký dôvod, prečo by mala nová totalita pripomínať tú starú. Vláda pomocou palíc a popravných čiat, pomocou umelého hladomoru, masového väznenia a hromadných deportácií je nielen nehumánna (dnes na tom nikomu veľmi nezáleží), ale je dokázateľne neefektívna – a vo veku vyspelej techniky je neefektívnosť hriech proti Duchu svätému. V naozaj efektívnom totalitnom štáte by všemocná exekutíva politických šéfov a ich armáda manažérov kontrolovala populáciu otrokov, ktorých by nebolo treba do

ničoho nútiť, pretože by svoje otroctvo milovali. Donútiť ich milovať ho je úloha v súčasných totalitných štátoch pridelená ministerstvám propagandy, šéfredaktorom novín a učiteľom v školách. Avšak ich metódy sú ešte stále hrubé a nevedecké. Chvastanie dávných jezuitov, že ak by im zverili výchovu detí v školách, mohli by byť zodpovední za náboženské názory každého človeka, bolo výsledkom zbožného želanía. A moderný pedagóg je pravdepodobne menej efektívny pri formovaní svojich žiakov, než boli ctihodní otcovia, ktorí učili Voltaira. Najväčšie triumfy propagandy sa dosiahli nie robením niečoho, ale zdržiavaním sa niečoho. Veľká je pravda, ale ešte väčšie, z praktického uhla pohľadu, je mlčanie o pravde. Jednoducho tým, že sa o istých témach nezmieňovali, že umiestnili to, čo pán Churchill nazval „železnou oponou“, medzi masami a takými faktami a argumentmi, ktoré miestni politickí bossovia považujú za neželateľné, totalitní propagandisti ovplyvnili verejnú mienku oveľa efektívnejšie, než by to mohli dokázať tými najvýrečnejšími ohováraniami, tým najpresvedčivejším logickým vyvracaním dôkazov. Ale toho nestačí. Ak sa treba vyhnúť perzekúcii, likvidácii a iným symptómom spoločenských treníc, pozitívne stránky propagandy musia byť rovnako efektívne ako tie negatívne. Tými najdôležitejšími Projektmi Manhattan budúcnosti budú obrovské výskumy dotované vládou o tom, čo politici a zúčastnení vedci budú nazývať „problém šťastia“ – inými slovami problém, ako donútiť ľudí, aby milovali svoje zotročenie. Bez ekonomickej istoty pravdepodobne láska k zotročeniu nemôže vzniknúť. Pre stručnosť predpokladám, že všemocnej exeku-

tíve a jej manažérom sa podarí vyriešiť problém trvalej bezpečnosti. Ale bezpečnosť sa rýchlo zvykne brať ako samozrejmosť. Jej dosiahnutie je iba povrchná vonkajšia revolúcia. Lásku k zotročeniu nemožno zaviesť inak, iba ako výsledok hlbokkej osobnej revolúcie v ľudských myšliach a telách. Aby sme spôsobili túto revolúciu, potrebujeme okrem iného aj nasledovné objavy a vynálezy. Po prvé, vysoko vylepšenú techniku presviedčania – cez detské kondicionovanie a neskôr za pomoci drog, ako napríklad skopolamín. Po druhé, plne rozvinutú vedu o ľudských odlišnostiach, umožňujúcu manažérom vlády pridelovať akémukoľvek určenému jedincovi patričné miesto v sociálnej a ekonomickej hierarchii. (Okrúhle čapy v hranatých dierach majú zvyčajne nebezpečné myšlienky o spoločenskom systéme a ostatných nakazia svojou nespokojnosťou.) Po tretie (keďže realita, akokoľvek utopická, je niečo, od čoho si ľudia musia brať dosť časté dovolenky), náhradu alkoholu a iných narkotík, niečo zároveň menej škodlivé a oveľa príjemnejšie než gin alebo heroín. A po štvrté (ale toto by bol dlhotrvajúci projekt, ktorý by trval celé generácie totalitnej kontroly, kým sa privedie k zdarnému koncu), bezchybný systém eugeniky, vytvorený tak, aby štandardizovala ľudský produkt, a tak uľahčila úlohu manažérov. V *Prekrásnom novom svete* sa táto štandardizácia ľudského výrobku dovedla do fantastického, hoci možno nie nemožného extrému. Technicky a ideologicky sme ešte stále veľmi ďaleko od bábätiok z fľašky a Bokanovského skupín polodebilov. Ale pred rokom Forda 600, ktožehovie, čo sa ešte možno nestane? Medzitým iné charakteristické črty toho šťastnejšieho a oveľa sta-

bilnejšieho sveta – ekvivalenty *somy* a *hypnopédie* a vedecký kastový systém – sú pravdepodobne nie vzdialenejšie ako tri či štyri generácie. A ani sexuálna promiskuita *Prekrásneho nového sveta* nevyzerá veľmi vzdialená. Už teraz sa v niektorých amerických mestách množstvo rozvodov vyrovná počtu svadiieb. O pár rokov sa nepochybne budú predávať povolenia na sobáš ako povolenia chovať psa, platné na obdobie dvanástich mesiacov a bez zákazu vymeniť psa či možnosti chovať viac ako jedno zviera naraz. Zároveň so zmenšovaním politickej a ekonomickej slobody má sexuálna sloboda tendenciu zvyšovať sa. A diktátor (pokiaľ nepotrebuje potravu pre delá a rodiny, s ktorými by kolonizoval prázdne alebo dobyté teritória) urobí dobre, keď túto slobodu podporí. Spolu so slobodou voľne si snívať pod vplyvom drog, filmov a rozhlasu to pomôže uzmierniť jeho poddaných s otroctvom, ktoré je ich osudom.

Keď toto všetko vezmeme do úvahy, vyzerá to, ako keby sme mali k Utópii oveľa bližšie, než by si len pred pätnástimi rokmi ktokoľvek dokázal predstaviť. Vtedy som to naplánoval do budúcnosti o šesťsto rokov neskôr. Dnes to vyzerá tak, že celkom pravdepodobne na nás padnú tieto hrôzy v rámci jediného storočia. Teda v prípade, ak odoláme tomu, že by sme sa rozbombardovali na márne kúsočky. Zaiste, pokiaľ sa nerozhodneme decentralizovať sa a využívať aplikovanú vedu nie ako cieľ, pre ktorý majú byť ľudské bytosti prostriedky, ale ako prostriedok na vytvorenie rasy slobodných jednotlivcov, máme na výber len z dvoch alternatív: buď množstvo národných militarizovaných totalít, ktoré budú koreniť v hrôze z atómovej bomby a v jej dôsled-

ku zo zničenia civilizácie (alebo, ak je vojna obmedzená, z neprestajného trvania militarizmu), alebo potom nadnárodná totalita, ktorú priviedol k životu spoločenský chaos pochádzajúci z prudkého technického pokroku vo všeobecnosti a z atómovej revolúcie konkrétne a ktorá by sa vzhľadom na potrebu efektívnosti a stability vyvinula do tyranie blahobytu Utópie. Vy si zaplatíte a vy si vyberiete.

1946